
F
III
18/h

MORTON, R.
Part of his
Opera medica
Pt. 6

GUALTERI HARRIS

MED. DOCT. CELEBERR.
Coll. Med. Lond. Socii atque Censoris,

OBSERVATIONES

DE

MORBIS ALIQUOT GRAVIORIBUS.

Cum DISSERTATIONE DE LUIS VENEREÆ Origine, natura, & curatione

Quibus subjunctus est

VINCENTII KETELAER

DE

APHTHIS BELGARUM COMMENTARIUS.

EDITIO NOVISSIMA.

GENEVÆ,
Sumptibus PERACHON & CRAMER.

M. DCCXXVII.

GUALTERI HARRIS

MED. DOCT. CELEBERR.

Coll. Med. Lond. Socii atque Cenſoris,

OBSERVATIONES

DE

MORBIS ALIQUOT GRAVIORIBUS.

ORBORUM graviſſimorum paucas aliquot curationes, quæ fortè Lectori haud diſplicebunt, aut quæ non planè inutiles erunt, adjicere luber. Quod ſi paucæ ſint, quas recenſeo, obſervationes, ſanè minus erit temporis diſpendium, neque Lector diu bonas horas malè collocabit. Convivium Medicum, multiplicium Obſervationum apparatu inſtructum, quod voracem helluonum litteratorum appetitum pleniùs ſaturare poteſt, liberum ſit aliis copioſiùs exhibere, ſcilicet quibus aut otium placet tàm laudabile, aut immenſi adſunt ſcientiarum theſauri, aut quibus denique aliis tàm facilè ſit morbos quoslibet averruncare, quàm muſcas interficere, vel fabulas narrare. Tenuitati noſtræ in præſentiâ ſufficit frugalis & Philoſophicus apparatus. Neque etiam prorsùs contemnenda eſt menſa ſobria & perparca, eaque Medicis potiſſimùm, qui in omni re ſolent modum aliis imponere, regulaſque inanitatis conſervandæ rigidas ac temperatas ferè tradunt. Nec facilè ferre poſſum, ut è memoriâ meâ id unquam elabatur,

batur, quod inter colloquendum cum doctissimo è nostris Medico ab ejus ore aliquando excidit. Nempè illum, qui de republicâ Medicâ optimè meruerat, & qui plurimorum morborum curationes scriptis suis eruditis fusiùs docuerat, equidem semel serièque percontabam, quamobrem ille de morbis Capitis nihil unquam in lucem emisisset, qui de tot aliis morbis tàm feliciter, & cum plausu universo priùs scripserat: respondit Vir integerrimus, *id propterea factum fuiße, quoniam illos morbos curare non potuit.*

Idcircò an Ars Medica conjecturalis, ut aiunt, & quodam modo incerta sit, & in omnia sæcula semper fuerit; an ità constitutum sit generi humano, misero, improbo & scelesto, à Supremo rerum omnium & Sapientissimo Rectore, ut pœnas debitas, morborum diversorum & quandoque incurabilium castigatione, mortales persolvant; an humanum sit, & penè necessarium, plùs minùsve errare; an denique veritati rerum naturalium, & maximè medicarum, densę tenebrę semper obducantur; sapientum judicio & determinationi relinquendum arbitror. Sin perfectæ, & consummatę ægritudinum curationes, quæ nunquam frustrabuntur, raró innotescant, & tantummodò desiderentur, tanta est hominum ægrotantium, tanta circumstantiarum diversitas, tanta ejusdem hominis in disparibus ætatibus dissimilitudo; saltem voluntatem, & studium aliis benefaciendi, candidus & sciens Lector æqui bonique consulet.

OBSERVATIO I.

De Epilepsiâ.

PUella formosa, undecim annorum, sanguineique temperamenti, Epilepticis paroxysmis gravissimis, & maximè diuturnis affecta, Decembris decimo octavo, anni 1701. consilium meum postulabat. A sex mensibus proximè elapsis duos paroxysmos vehementes quotidié sustinuerat, quorum uterque illam per duas vel tres horas ita convellebat, ut viris aliquot robustis plerumque opus esset manus pedesque Epilepticæ puellæ vi detinere, nè sibi nova mala ex verberibus & contusionibus tunc temporis accerseret. Præter illos majores, & regulares paroxysmos, alios in dies leviores, facilèque fugaces frequenter habuit; quotiescunque scilicet aut sternutare illam contigerit, aut quoties casus aliquis repentinus, terrore forte injecto, illam faceret expavescere. Paroxysmus verò hujusmodi fuit: cadebat primò quasi exanimis in terram, aut lectum, undè morbus vulgò nuncupatur Caducus, & postquam motûs expers paulisper manserat, artus huc illuc magnâ vi & molimine contorquebat, ut manibus sibi alapas impingere possit. Caput sæpè in spasmis deorsùm flectebat, & tanto rursùm robore retrò tundebat, ac si occiput cuipiam illidere, & confringere

moli-

moliretur. Oculi torvi undiquaque volvebantur; & spuma ex ore tandem profluebat. Triste denique fuit, horrendumque spectaculum. Morbus meritò Sacer dicitur, sive ob magnitudinem suam, quandoquidem magna apud Veteres Sacra dici consuevêre; sive ob difficillimam ejus curationem, qui non humanâ ope, sed solumodò divinâ, credebatur posse tolli. Huic virgunculæ à primâ morbi invasione, etsi nonnunquam sternutaret, tamen nares fuerunt semper siccæ, meatusque earum occlusi, & nullis recrementis squalentes, adeò ut nullus omninò mucus, durante ægritudine, è Capitis aut Cerebri glandulis exstillans per ista emunctoria abstergeretur. Similiter volæ manûs incendio interno exarescebant ab initio primo paroxysmorum, neque unquam ex perspiratione salubri humidæ sunt repertæ.

Post quamplurima medicamenta ruri successu nullo, incassùmque administrata, præscripsi ei pulveres insequentes, quorum unum sumebat bis in die, in cochleari Julapii Cephalici, superbibendo ejusdem, quâque vice, cochlearia tria.

℞. Lumbric. terrestr. pp. ℥j. cranii human. pp. ʒij. cardamom. min. ℈ij. M. F. Pulvis tenuissimus in chartas xij. distribuendus.

℞. Aq. ceras. nigr. flor. tiliæ ā ℔. ß. pæon. comp. ℥ij. tinct. castor. ʒij. syrup. pęon. comp. ℥ij. M.

Sed quia tantam pulveris nauseabundi quantitatem ventriculus fastidiebat, paulò post singulas doses, Elixir Proprietatis dulcis guttas triginta, sacchari tantillo instillatas, insuper mox deglutiebat. Pro delicatioribus nausea, & gustus medicamenti ingratus potest immutari, aut palliari, olei nucis moschatæ Chymicę guttis aliquot saccharo commistis, pulverique priori additis, aut ambrâ griseâ saccharo admistâ; an verò remedium idcircò pręstantius, an fuerit deterius, haud certò nobis constat.

Secundo die quo pulveres illos sumebat, paroxysmi ex binis in singulum quolibet die reducebantur.

Quarto circiter die cœpit multùm incalescere, & febrili quâdam effervescentiâ corripi; quamobrem sanguinis uncias septem è cephalicâ dextri lateris detrahi imperavi; undè vehemens ille fervor protinùs propulsabatur: nec non paroxysmi epileptici intrà septimanam à primo pulverum haustu penitus evanescebant. Calor autem febrilis modò descriptus, maturationem humorum impurorum in ventriculis cerebri anterioribus, aut in sincipite vicino, ad futuram expulsionem, ut videbatur, designabat. Nam sub finem primæ septimanæ duo phænomena memorabilia, eaque saluberrima, se ostendebant. Primò Nasi meatus, sive ductus excretorii, per quos tanta muci copia sæpè in sanis vulgò transmittitur, & qui tàm diu tàmque densè occludebantur, sub finem primæ illius septimanæ ita pandebantur, ut circiter selibra muci, aut purulentiæ cum sanguine striatæ è naso profluens emungeretur, tanquam si abscessus aliquis in cerebro ruptus viam sibi expediisset. Secundò volæ manûs tamdiu torridæ & arefactę, madore miti & salubri perfusæ tactui sentiebantur. Quò protinùs factum, ut sternutatio in posterum contingens nullas ampliùs molestias,

nullas caduci morbi accessiones progigneret. Exindè omnis intumescentia vultûs, quæ diligenter conspicienti priùs animadversa est, omninò dispa-ruit, neque terror ex quâcunque levi causâ ampliùs pavidam percellebat. Consului, ut hæc puella aliquamdiu persisteret in repetendis ejusmodi pulveribus, illosque posteà iteraret tribus diebus ante aliquot novi & plenilunia; ut & Fontanellas sub utroque crure aperiri curaret, & nulli omninò paroxysmi Epileptici ab illo tempore hactenùs redierunt.

OBSERVATIO II.

De Paralysi.

UXor Tribuni militum, ferè quadragenaria, sub initium Martii, anni 1693. (cùm gelu admodùm intensò tellus rigeret, & cùm primùm mandata Regia acciperem, ut Majestati suæ ad imperandas Fœderatas in Belgio copias proficiscenti servirem) Paralysi in omnibus artubus, tàm superioribus quàm infimis, corripiebatur. Nè digitum quidem utriusque brachii ad se sustentandum flectere potuit, atque in lecto supina recubabat, motu omni membrorum destituta. At verò Caput, tanquam arx, & propugnaculum inexpugnabile, urbe reliquâ captâ, & ab hostilibus morbi copiis occupatâ, sui juris & ab omnibus functionum læsionibus liberum permanebat; adeò ut valeret Domina clarè permulta proloqui. Veruntamen in tanto ac tàm immani affectu, an Lingua Muliebris, proptereà quòd ab omni mendacio enarrando, aut confingendo per totam vitam, tantam immunitatem & privilegium præ aliis corporis partibus meritò consequeretur, ut neque silentio ingrato, neque titubationi ineptæ damnaretur, cùm torpor languidus reliqua omnia membra prehendisset, nunquam ego exploravi aut anxiè perquisivi.

Paralysis hæc fuit universalis, & penè Apoplectica, omnibus illis nervis, qui è vertebris medullæ spinalis prodeunt, & per truncum artusque corporis disseminantur, debitâ suâ tensione relaxatis; illisque solummodò nervorum conjugationibus à malo immunibus, qui à medullâ oblongatâ originem ducentes Capitis functionibus inserviunt. Rarissimè quidem hoc genus Paralyseως contingit, quàm Hemiphlegiæ, & partium peculiarium alterutrius lateris impotentiæ paralyticæ frequentiùs obveniant.

Huic Dominæ imbecillæ ita paucis hujusmodi medicamentis suppetias tuli, Numine Divino favente, ut illa paucos post dies digitis suis inter cibandum modicè uteretur, & decimâ die ab ingressu meo eam ancillâ leviter sustentatam cubiculo obambulare viderim, priusquam id temporis in Belgium transfretarem.

℞. Terebin. è Chio ℥iij. solve in vitello ovi recentis immiscendo syrup. de stœchade ℥j. aq. lact. alexit. ℥iv. M. F. Potio.

℞. Ca-

℞. Castor. opt. gr. xv. conser. flor. salviæ ℈ij. syrupi pæon. comp. q. s. M. F. Bolus.

Sumebat illa haustum illum terebinthinatum quatuor matutinis insequentibus, ac deindè nè ventriculus nimiam nauseam contraheret, alternis aliquot matutinis temporibus; Bolum verò singulis noctibus.

Notandum verò post haustus illos aliquoties propinatos, Dominam ægrotantem affirmâsse, flatum quendam dolorificum, morbi procul dubio causam proximam, quicquid de humore nervis irriguo vulgò determinatur, à superioribus spinæ vertebris magis magisque deorsùm impelli, tanquam si fuste quodam [ut loqui amant) flatus videretur detrudi; & sensim, prout flatus ille per spinam descendebat, haustu terebinthinato repetito semper inferiùs depulsus, toties remisisse Paralysin, & vires ejus fuisse magis magisque redintegratas. Notandum etiam Terebinthinam pro miris facultatibus flatus discutiendi, quibus pollet (in quâcunque corporis parte flatus fortè includantur, & subtili ac penetranti suâ vi introitum in vias humoribus impervias faciliùs quàm regressum suum faciant) inter celeberrima medicamenta Carminativa annumerari oportere. Dedi nonnunquam Terebinthinæ Venetæ ʒvj. vel ℥j. (& tantam ejus quantitatem Veteres vulgò adhibebant) in haustu similiter dissolutam, non modò in Paralyticis, verùm & in Arthriticis & Rheumaticis affectibus, cum optimo successu; sed in hoc postremo morbo venæ-sectio bis vel ter repetita ejus usui debet anteire.

Propter hanc Terebinthinæ vim carminativam, idcircò etiam Balsamum Sulphuris terebinthinatum tanti, in Paralysi medendâ, meritò æstimatur, ut Medici in Nosocomiis id plurimi faciant, quanquam guttarum ejusdem Balsami duodecim exigua, & perminuta vulgò dosis est plerumque causa, quòd auxilium solummodò exiguum & imbecillum ferat. Sed & spiritus terebinthinæ, ex quo conficitur Balsamum, brevi ac fugaci facultate præditus, atque è ventriculo in intestina citissimè transiens, tantam aut tàm diuturnam impressionem nerveæ ventriculi tunicæ, & consecutione quâdam cęteris corporis nervis è spinâ oriundis nequit efficere, quantam tenax, permanens, & balsamica ipsius Terebinthinæ facultas potentiùs & efficaciùs potest. Atqui non est tàm facile exponere, quàm verum est affirmare, flatus in corpore pervagantes esse imediatam & proximam causam tùm dolorum multiplicium, qui miseros excruciant, tùm hujus morbi quasi anodyni & insensibilis, stupore potiùs quàm dolore noti & insigniti. Theoria flatuum per corpus volitantium, nobis adeò abdita & incognita videtur, ut ventorum turbulentorum natura, (cùm in aëre nonnunquam fragore magno tonitribusque bella quædam gerant,) est ardua quidem & difficilis speculationi Philosophorum. Sanè quantascunque procellas, & fluctuum jactationes ab imo mari usque ad cœlos venti interdum suscitant, quantos tremores & terrę motus venti in penetralibus terræ conclusi solent nonnunquam excitare, tanta aut istiusmodi tormina, cruciatus, & convulsiones, flatus in corpore humano geniti, & conclusi cient.

OBSER-

OBSERVATIO III.

De Diabete.

MErcator opulentissimus, annos septuaginta septem natus, mense Decembri, anni 1701. per quinque dies integros, suppressione urinæ totali laborabat, ut nè guttam quidem, durante illo tempore, exstillaret.

Die mensis septimo, post varia medicamenta & evacuationes universales, à me, alioque Medico inclyto priùs frustrà adhibita, Cataplasma sequens umbilico ægrotantis tandem applicari jussimus.

℞. Sapon. nigr. ℥vj. croc. opt. ʒß. sal. succin. gr. xv. M. F. Catapl.

Proximo die fontes urinarii, obstaculis perruptis, aperiebantur, & diluvium quoddam urinæ exundans succedebat, adeò ut illâ vesperâ Cataplasma protinùs submoveri mandarem, & pro sene venerando anxius timerem, nè morbus priori contrarius, nempè *Diabetes* compareret.

Die nono nullus dubitandi locus relictus est; etenim signa *Diabetis* pathognomonica se ostendebant. Lotium sine modo, & fere sine intermissione continuò reddebat, sitisque fuit inexplebilis, tanquam si Dipsade venenatâ fuisset morsus. Sed potûs copia quantacunque lotio non respondit, neque quisquam sic affectus à potu aut mictione se tantillum inhiberi patitur. Fuerunt qui, urinæ illius dulcedinem melleam gustare dignabantur. Ipse de morbi genio & dignotione, sine urinæ gustu, satis persuadebar. Sed hìc commodè occurrit excreta gustandi occasio idonea, si adesset *Xenocratis* discipulus, aut si *Xenocrates*, famosus olim Medicus, in vivis esset, qui nulla medicamenta ægrotis exhibebat, nisi ex urinarum & stercorum sordido immundoque tribu fuerint deprompta. Iste omnium ægrotantium, ut fertur, urinas & fœdissimas fæces prægustabat [aut prægustare saltem merebatur) quò meliùs de morbis sententiam ferret, & quò certiùs judicaret, quorum animalium excrementa ex domestico suo sterquilinio, aut promptuario pharmaceutico, seligeret & propinaret.

Ægrotans Dominus fuerat priùs carnosi & valdè succulenti, quanquam senex, temperamenti; sed carnium & musculorum omnium velox fuit colliquatio ab hoc morbo. Die mensis decimo quinto, ex obeso macilentus, ex corpulento penè strigosus factus. Nam omnes corporis succi per canales urinarios tunc maximè patulos torrente quodam profluebant. Cùm liberi & nepotes omnes numerosæ suæ familiæ cum amicis & consanguineis, conclamato ægros valedicturi, id temporis convenirent; post varia medicamenta confortantia, post theriacalia, aliaque incassum adhibita, in mentem mihi venit hoc urinæ profluvium immodicum fuisse quamdam veluti Diarrhœam aut fluxum meatuum urinariorum, sicut aliud illud Diar-

rhœæ

rhœæ genus eſt inteſtinorum proprium, per alvum eodem impetu derivatum, & carnium omnium colliquationem eandem producens.

In deplorato hoc caſu Senis ornatiſſimi, experiri placuit Rhabarbari polychreſti, innocui, & ſenili ætati quemadmodùm infantili maximè congrui & accommodi, vires egregias, an in profluvio renali illud ęquè conduceret, ac in fluore inteſtinali ſolet. Etenim morbus uterque non videbatur multùm abſimilis, quandoquidem ſola fuerit locorum affectorum diſcrepantia, & *Diarrhœa ſit quaſi Diabetes alvi, Diabetes renum Diarrhœa.*

Sic itaque præſcripſi, Medico altero haud refragante:

℞. Rhei elect. incis. ℥ß. ſantal. alb. citrin. ā ʒj. cardamom. minor. ʒß. M. Infundantur lento igne, in vaſe clauſo, in vin. Canarin. opt. ℔j.

Sumpſit ægrotus hujus Vini colati cochlearia ſex, horâ ſextâ matutinâ inſequenti, die Decembris decimo-ſexto, atque tantundem repetebat horâ decimâ antemeridianâ. Quis verò hujus Vini Medicati fuerit effectus! Certè Seni tàm miſerè langueſcenti, etſi ante illum diem continuus urinæ effluxus tanquam rivuli cujuſdam, per vias urinarias fuiſſet, tamen ab illo meridie uſque ad decimam veſpertinam, Diabetes penitùs ſiſtebatur, nullum mingendi deſiderium eatenùs habuit, ſitire protinùs deſiit, & eodem hauſtu tribus vel quatuor matutinis iterato, è graviſſimo hoc morbo perfectè convaluit.

De aquis mineralibus *Briſtolienſibus* quantùm in hoc morbo proſint, & quantam exiſtimationem meritò ſint aſſecutæ, jam vulgo, & idiotis innoteſcit. Sed & aquæ illæ celeberrimæ in pluribus aliis languoribus, ac debilitatibus, præterquam illis renum, famam & exiſtimationem optimè merentur, valetudinem infirmam inſigniter roborant, & ſitim in Diabete exortam præ aliis omnibus celerrimè extinguunt. At verò mihi videntur aquæ univerſę minerales juvenili & conſtanti ætati, magis quam ſenili, & potiſſimùm decrepitæ accommodari. Quippè vinum Burdegalenſe, aut conſimile, Senum fluoribus potentiùs & aptiùs, quàm aquæ quælibet medicamentoſę, procul dubio medebitur.

OBSERVATIO IV.

De raro exemplo Vulneris Pulmonum.

Capitaneus quidam ferè quadragenarius, incola *Weſtmonaſterienſis*, in monomachiâ, ſive pugnâ ſingulari, quam cominùs habuit, ſub initium Februarii, anni præteriti, fuit pectore transfixus, & grave vulnus ſubter mammam dextram accepit. Sic verò Honor, ſalute longè charior, in culmine ſuo acuto & ſupremo reſplendebat, ſic Dignitas conſervata cum purpurâ nobiliſſimâ tincta. Quippè Philoſophos tantummodò decet injurias aſ-

pernari, & credant Philosophi, si ita placet, *spretas injurias exolescere*; sed res militaris contrarias tradit regulas, sciuntque viri manu prompti, quàm pulchrum sit de quâvis offensiunculâ acriter digladiari, & quantùm præstat id aëreo ac campestri honoris cubili quàm plumeo & vulgari occidere. Nam *Cœlo tegitur qui non habet urnam.*

Duorum Chirurgorum peritissimorum curæ, vulnere percussus sese committebat, qui vulnus acceptum sat citò, si non præmaturè, consolidabant. Nam paulò post, cùm omnia in tranquillo viderentur, procella quædam improvisò exorta est, & abscessu in pectore rupto magnam puris copiam cum sanguine striatam evomebat.

Post septem-septimanas à vulnere primùm inflicto equidem accersitus, illum lecto incarceratum deprehendi, quanquam pulsus fortis & regularis fuit, vox clara, & vultus instar sanorum conspiciebatur. Illicò quæsivi, cur lecto interdiu non exsurgeret, qui neque febre, neque vulnere videbatur coactus in lecto procumbere? Respondit, neque vires deesse, neque voluntatem ad surgendum, sed quotiescunque se erigeret in lecto, aut ad vestiendum, aut comedendum, paroxysmus tussiendi pertinax ac diuturnus statim oriebatur, cujus violentiam & molestiam vix tolerare potuit; periculum tamen paroxysmi sese extemplò erigens, coram me fecit, & gravissima deindè accessio tussiendi contingebat, circiter horam quâque vice solita permanere. Durante tussis paroxysmo, integram pituitæ & purulentiæ cujusdam libram paulatim exantlabat; idque, ut ajebat, toties quoties paroxysmum subiit. Porrò striæ aliquot sanguinis exiguæ, à violentiâ tussis, inter exscreationes pituitæ miscebantur; atque dolor in parte vulneratâ nonnunquam sentiebatur.

His visis, equidem arbitrabar, inferiorem Pulmonum lobum diaphragmati adhæsisse, ex ichore aliquo vulneris residuo, aut sanguine incrassato, aut mucosâ pituitâ agglutinativam vim acquirentibus, nimirùm à præpropero aut immodico Narcoticorum & Adstringentium usu. Quamdiu enim supinus decumbebat in lecto, à molestiis omnibus liber, & perturbationis expers permansit æger, nullo pondere premebantur pulmones, sed quamprimùm se erigeret in lecto, pulmo pristino motu libero privatus, & deorsùm ductus, onere præternaturali opprimebatur. Hanc connectionem partium inusitatam, abscessus prædictus viscositate suâ posse gignere videbatur, & attenuantia medicamenta Narcoticis contraria indicare.

Et cùm neque Balsamica, neque Pectoralia, neque etiam Spirituosa, quicquam conducere tollendæ causæ citò observarem, & cùm tantam illuviem pituitæ viderem tussi exantlatam, Diætam exsiccantem hujusmodi præscripsi, cùm Prognostico, si quid illi spei ex medicamentis quibuscunque affulgere possit, ex hoc potu, temporis progressu, indubitatè expectaret:

℞. Rasur. lign. guaiac. ℔ß. sarsapar. incis. ℥iv. chin. nodos. incis. ℥ij. santal. alb. citrin. ā. ℥ß. infund. in aq. font. ℔. xij. per xv. horas. Deinde coq. in vase dupl. lento igne, ad tertiæ partis consumptionem; addendo inter coquendum passul. major. incis. ℥iv. & sub finem coctionis glycyrr.

cyrrh. ras. ℥ij. Coletur, & depuretur per ſubſidentiam. Bibat ℔ ij. vel paulò ampliùs quotidiè.

Eventus fuit, quòd paucos poſt dies lecto exſurgere valeret, tuſſi immunis; & intrà duas ſeptimanas, ſanitati perfectè reſtitutus horto obambularet. Veruntamen perſiſtebat pauliſper, meo monitu, in uſu potûs Diætetici, nè recidivam aliquam pateretur.

OBSERVATIO V.

De Lumbricis Variolas progignentibus.

Filius natu maximus Ornatiſſimæ Viduæ, undecim annos natus, in Junio, æſtatis penultimæ, Variolis laborabat. Cùm primùm illum inviſerem, febris fuit peracuta, pulſus celer & vermiculans, ventriculus nauſeâ affectus, anhelitus difficilis; de nullo tamen dolore rogatus querebatur, quoniam caput ſtupore ingenti fuit detentum, uſque adeò ut penè elinguis eſſet, & adſtantes nullos cognoſceret. Puſtulæ rubræ paucæ erumpere in facie incipiebant. Sed poſt operationem Emetici illius mitis, ac tutiſſimi, nempè radicis Ipecacuannæ, omnia in melius verſa proximo manè multùm remittebat febris, anhelatio ſublata, & gravibus omnibus ſymptomatis ſolutus eſt; adeò ut variolæ protinùs mites, ſatiſque diſtinctæ, ſine diſcrimine procederent.

Die duodecimo à primo morbi inſultu, febre ſecundariâ prorsùs immunis fuit, & extra diſcrimen omne videbatur conſtitui; adeò ut parentem admonerem, me ante dies alios quatuor elapſos non ampliùs rediturum, niſi inexpectatum aliquod ſymptoma ante tempus deſtinatum præſentiam meam requireret. Sepoſitis igitur, aut intermiſſis medicamentis, juſſi, ut ſolummodò hauſtulum vini Canarini tepefacti bis quotidiè ſumeret. Die verò morbi decimo quinto, nuncius mihi properanter acceſſit, obnoxiè rogans, ut puerum hunc moribundum, nullâ interpoſitâ morâ, protinùs inviſerem. Adventans eum reperi febre acutiſſimâ correptum, pulſu undulante & formicante, anhelitu difficili, & torminibus ità exquiſitis excruciatum, ut ingentes clamores continuò tolleret. Præchereà duos Lumbricos rotundos viventes, vino illo perturbatos rejecerat, alterum vomitu, alterum verò ſede. Quo indicio me commonefaciente, plures alios Lumbricos tam gravia ſymptomata poſſe comparare conjectans, ſtatim præſcripſi ſalis mirabilis, ſalis cathartici amari ā. ℥iij. in aq. font. tepefact. ℥vj. ſolvendas, & quamprimùm exhibendas. Porrò ol. nuc. moſch. per expreſſ. ʒj. inſtar Cataplaſmatis, umbilico adhibendam,

Inſequenti manè rediens, procellam planè ſedatam & tranquillitatem novam ſtabilitam inveni. Quocircà febris omninò profligata eſt, tormina

consopitâ, pullus sanorum similis, & facilè respirabat. Denique à nutrice audiebam, infinitum, & penè incredibilem filamentorum quorundam, aut vermium minimorum numerum per sedes, quas paulò antè copiosas habuit, fuisse expulsum.

Quamobrem nè novi tales tumultus in posterum ab aliis Lumbricis contingerent, & quia tempus purgandi commodum appropinquabat, præscripsi Bolum sequentem, vesperi illo exhibendum, & mane proximo haustum catharticum, repetendos tertio quoque die, ad quintam usque vicem.

℞. Semin. hyperic. ℈j. semin. santonic. agaric. troch. ā. ℈ß. syrup. de absin. q. s. M. F. Bolus.

℞. Rhei elect. agaric. opt. ā. ℈ij. follicul. senn. mund. ʒj. semin. hyperic. ʒß. fol. thym. satureiæ sicc. ā. p. j. tartar. alb. crud. ℈ij. Inf. & coq. in aq. font. q. s. Colat. ℥iij. dissol. mann. sal. mirabil. ā. ʒiij. M. F. Potio.

Ex primâ catharsi duodecim Lumbricos mortuos dejecit; proximâ decem; tertiâ quindecim; quartâ undecim; & denique quintâ sex alios, omnes rotundos, albidos, mortuosque, ac plerosque circiter novem pollices longos præter agmen quoddam, aut seminarium nascentium vermiculorum, vix formam perfectam adeptorum, cum primâ purgatione exclusorum.

Inter purgationes inducias hostibus dabam, & nulla anti-helminthica propinabam, sed solummodò statui, ut cochlearia iv. vini prioris Canarini, ad vires refocillandas, & corpus ab ulteriori putredine conservandum, bis in die pergeret haurire. Tùm demùm consului, ut incolumis, ægritudinisque omnis expers, aëre rustico se reficeret; utque post intervallum duarum septimanarum de Electuario sequenti lingeret cum bacillo glycyrrhizæ, ad magnitudinem nucis juglandis, singulis matutinis, donec totum deglutiret.

℞. Semin. santonic. integr. ℥j. mell. commun. ℔ß. M.

Si incorruptâ valetudine denuò fruebatur, & à Lumbricis securus in posterum degebat.

Cùm verò *Sal Catharticum Amarum*, & Sal Mirabile, vires suas auxiliatrices in præsenti curatione præbuerint, atque in frequenti meritò jam sint apud nos usu, nec non primum illorum salium vulgò credatur esse verum ac genuinum sal ex aquis mineralibus purgantibus extractum, æquus & idoneus usus nullo modo, ut opinor, interpelletur, si demùm innotescat, *Sal illud Polychrestum esse sal Gemmæ, sive Fossile, aut Marinum*, in magnâ copiâ aquarum mineralium catharticarum coctum, crystallizatum, aut ad siccitatem evaporatum. Quanquam & magna pars salis communis, sive marini dicti, quo cibos condimus, est sal fossile in aquâ marinâ solutum, purificatum, & evaporatum. Aut aliter fit sal illud catharticum ex sale fossili, sive marino, similiter soluto, atque inter concrescendum instillando oleum aliquod Chymicum, putà Absinthii, &c. Nam varii sunt operandi

modi,

modi, varii ejusdem ferè salis dicti cathartici sapores, juxtà opificum diversam peritiam aut versutiam. Neque mihi qnoquo modo persuadere unquam potui, à primo ejusdem salis usu vulgari, aliud id esse posse, quàm sal muriaticum arte alteratum; quandoquidem tàm inexhausta salis copia, pro minerali aquarum catharticarum habita, vili pretio passim suppetat, & cùm tàm exigua illius quantitas ex aquarum destillatione reverà suppleatur.

Quinetiam tametsi Curiosi facilè conjiciant, neque omninò dubitent, nitrum, alumen, vitriolum, aliaque salium genera; ex analysi aquarum mineralium exquisitâ, quam destillatio illis suppeditat, se invenire, ac detegerel; tamen rarissimè aliud illorum principium salinum, aut causam salsedinis generalem comprehendere fas est, quàm sal Fossile in penetralibus terræ conclusum, & cujus mineras subterraneas rivuli aquarum præterfluunt, antequam earum scaturigines in conspectum nostrum prodeant. Et certè aquæ Fontium Mineralium salsedine majori, aut muriaticâ imprimis donantur, cùm sale præfato primùm saturentur, sed posteà per colatorium terræ, quam præterlabuntur, paulatim expressæ, magis magisque dulcescunt: quemadmodùm & aquæ ipsæ marinæ redduntur etiam dulces, per intima terræ, lege naturæ Circulatoriâ, circumfluentes. Sic sal marinum in terrâ fit fossile, ut fossile in mari fit marinum.

Ad hæc, aquas illas minerales catharticas, quæ minimum salis destillantibus præbent, & tamen purganti facultate eâdem pollent, quâ aliæ quæ plus ejus reddunt (quales sal perparcè suppeditantes sunt aquæ nostræ Espomenses & Richmondienses, in aëre saluberrimo sitæ) sal noxium aliquod, præ aliis continere posse ad suspicandum inducor.

Denique salsedinem Oceani immensi ex nullo alio fonte deducere licet, nisi ex quamplurimis mineris salis illius fossilis, per alveum maris longè latèque distributis.

OBSERVATIO VI.

De Anginâ.

Conjux Excellentissima Præsulis amplissimi, & Archiepiscopi Reverendissimi, pietate, eruditione, & prudentiâ singulari maximè conspicui, Anginâ corripiebatur. Interiores laringis & faucium musculi phlegmone tenebantur, tumorque internus deglutitionem inhibebat. Os pariter illuvie phlegmaticâ & spumosâ obruebatur.

Manè accersitus phlebotomiam in brachio instituebam, & paulò post enema emolliens injiciendum; quo rejecto, Domina insignis Linctûs insequentis cochleare singulis horis accipiebat. Notandum verò, si tumor e-

jusmodi faucium, introrsùm versùs, omnem deglutiendi facultâtem auferat, Cucurbitula sicca una aut altera colli spondylis affixa, ita musculos gulam, sive œsophagum, & guttur comprimentes retrò abducet, ut opportuna potestas detur medicamentis hauriendis, aut alimentis absorbendis, durante scilicet Cucurbitularum applicatione.

℞. Ol. amygd. dulc. recent. flor. sulph. ā ℥j. cryst. tartar. pulv. ʒij. syrup. de althæ. ℥iij. ol. nuc. mosch. still. gtt. iv. sacch. cand. ʒij. M. F. Linctus.

Ex operatione medicamenti tàm vulgaris, quod primas vias, citrà reliqui corporis perturbationem ullam, commodissimè expurgat, & alvi fæces, durante phlegmone, satis valide detrahit, rediens proximo manè inclytam Dominam ab anginâ perfectè liberatam inveni; ac deindè post duos dies haustum catharticum propinabat, neque aliis remediis illi opus fuit. Hoc verò morbo laborantes iterùm atque iterùm audivi constanter asseverantes, quòd ex singulis cochleariis ejusmodi Linctûs delibatis intumescentia sensibiliter magis magisque decrescere soleret.

Et profectò constat Sulphur tàm vivum, quàm in flores sublimatum, in tumoribus illis faucium, hæmorrhoidalibus, aliisque pluribus præstantes, minimèque contemnendas continere vires. Annotandum solummodò universalia illius usui præcedere debere; & corpora fluida, ac constipationis immunia priùs reddi oportere, quò curatio, ejus ope, feliciùs ocyùsque succedat.

OBSERVATIO VII.

De Variolis Anomalis, cum Morbillis consociatis.

CUm in Tractatulo priori noxam ægrotantibus formidabilem, ex medicamentis impensè calidis, Theriacâ putà Andromachi, Mithridatio, aliisque similibus, non modò in therapeiâ Infantum, verùm & Adultorum febricitantium adverterim, & crebris usurpârim sermonibus; Exemplum veritatis prædictorum maximè deplorandum, cum pace Superiorum, hîc enarrabo, quò meliùs tanti Exempli authoritas alios à consimili infortunio, si Deo placet, deterreat. Cùm primùm Serenissima Regina nupera nostra, immortali coronâ jam fulgens in Cœlis, mihi statum salutis Serenissimi Regis exindè etiam Beati, exponere dignaretur, quo tempore honos immeritus tanto Regi serviendi mihi concessus est; Regina, inquam, inter optimas, prudentissimas, dulcissimas, & maximè pias (omnium quæ hactenùs ab exortu mundi, aut ubicunque vixerunt; & à cujus præsentiâ nemo sine gaudio & alacritate unquam discessit) meritò annumeranda, de se ipsa narrare dignabatur; *quotiescunque se admodùm malè vale-*

re,

re, aut febricitare persentisceret, sibi morem invaluisse, ex consilio Clarissimi Loweri, tùm defuncti, ut Theriacam Andromachi, ad sudores acciendos, sub ingressum lecti, haud parcè sumeret. Cui ego tùm temporis, duobus circiter annis priusquam Variolis illis perniciosis corriperetur, ex quibus vitam mortalem cum immortali commutaret: *etsi veneratione non levi Doctissimum Lowerum semper prosequor, tamen mihi videtur Majestatem Vestram ex illo medicamento tàm impensè calido extremum vitæ periculum subituram esse, quandocunque Vos detinebit Febris permanens & Continua. Nunquam enim vidisse contigit Febres magis exitiales, & Phrenesi furibundâ citiùs conjunctas, quàm in illis ægrotis qui Theriacam Andromachi, Mithridatium, & similia calidissima Alexipharmaca, ineunte primùm Febre, inauspicatò sumpserunt. Idque nocumenti eò magis evenire solet, quò Febricitantes fuerint temperamenti calidioris & sanguinei, & quo temperamento omnium optimo nemo Vestrum excellit. Porrò* Galenus, inquam, *qui in laudes Theriacæ multiplices librum consultò scripsit, nuspiam ejus usum ad Febres Ardentes, sed ad Chronicos solummodò affectus, ac venenatos, laudibus suis celebravit.* Attamen his omnibus, aliisque ejusmodi oblivioni dein traditis, & consilio celeberrimi *Loweri* memoriæ firmæ etiamnùm inscripto, Reginæ summè admirandæ, sub primum Variolarum insultum, vesperâ primâ Theriacam Andromachi sumere placuit, atque sudoribus nullis juxtà consuetudinem emanantibus placuit manè insequenti ejusdem duplicem quantitatem iterare, ad sudores frustrà eliciendos, priusquam Medicorum consilium exploraret. Sic visum est rerum omnium Sapientissimo Gubernatori Reginarum optimam à populo indigno in Cœlos derepentè transferre. Nunquam tot lacrimis, tàm veris fletibus, tàm universis luctibus quisquam mortalium, nè parens quidem dilectissimus à filio clarissimo, ante illam plangebatur. Neque enim tàm Reginæ unius jactura deplorata, quàm Regni totius clades & ruina tùm temporis videbatur contingere. Veruntamen dolorem acerbissimum quem tantæ calamitatis memoria semper refricat, multùm mihi minuit, quòd scopulos illos, in quos naufragium fuit factum, ego indigitarem, & periculi futuri præmonerem.

Et quia nonnullæ Doctorum procul dissitorum, & maximè transmarinorum criminationes super hoc funestissimo casu fuerint in vulgus iniquè disseminatæ, tàm quoad Medicos quàm quoad morbum; ad veritatem rei certiùs cognoscendam pauca quædam scitu non indigna, permissu Superiorum exorato, adjicere non gravabor.

Variolæ, quibus pretiosissima illa vita tàm subitò abrepta est, fuerunt omnium deterrimæ, ac summè perniciosæ; nimirùm cum Morbillis consociatæ, quasque Erysipelas in facie, Petechiæ, & Hæmoptysis usitatò concomitantur. Et Medicos id temporis advertebam insigniores, cùm alii Variolas comparere, alii Morbillos contenderent, conjunctas fuisse morborum amborum vires, & quorum vim simul unitam me plùs semel observâsse, affirmabam. Quod quia nunquam à quopiam Autore, quod scio,

ſcio, litteris conſignatum, neque à Medico forſan alio priùs obſervatum, digreſſio hæc veniam faciliùs obtinebit.

De hiſtoriâ Variolarum illarum, ac naturâ penè Peſtilentiali (quæ quantùm ab errore iſto Theriacali pendebat, facile eſt judicare) potui multa conſcribere, ſed ea breviter tantummodò perſtringam. Die tertio morbi exanthemata in conſpectum primùm prodibant, cum tuſſi admodùm moleſtâ; atqui eâ facie erumpebant, ut Medicis planè dubium eſſet, an Variolæ certò forent, an Morbilli. Die quarto Variolæ in facie, ac reliquo corpore, ſub propriâ & diſtinctâ formâ ſe oſtendebant. Die ſexto manè puſtulæ Varioloſæ per totum pectus in Morbillorum maculas rubras majuſculas ſunt converſæ. Atque Eryſipelas, *Roſa* dicta, totam faciem intumeſcentiâ replebat, puſtulis prioribus locum cedentibus. Illâ veſperâ, Petechiæ plurimæ latiores, & rotundæ, in fronte ſuprà ſupercilia, & in temporibus aſpiciebantur. Cùm verò maculas illas non fuiſſe Petechiales, (quas mox venturas ego manè prædixeram] verùm Sphacelatas ob nigricantem earum colorem, quidam Medicus Peritiſſimus aſſeveraret, proximo manè diei putà ſeptimi, aliquot Macularum illarum phlebotomo Chirurgi celeberrimi, durante Conſultatione pungebantur, & ſanguis ex illis effluens veras Petechias fuiſſe demonſtrabat. Poſt mediam noctem diei ſexto ſuccedentem, & quâ nocte ipſe pervigilabam, magna anhelitûs difficultas oborta eſt, & paulò pòſt ſanguinis ſputum copioſum. Die ſeptimo mictus ſanguinis ſputo ejus ſucceſſit. Die octavo latæ Morbillorum maculæ in pectore permanebant, ſed in artubus inferioribus, ubicunque fuerant puſtulæ varioloſæ, omnis illarum intumeſcentia prorſus evanuit, eæque in Maculas rotundas, puſtularum magnitudinis æmulas, intensè rubras, & ſummè coccineas verſæ, ſuperficie earum lævi, & nequaquam eminenti, inſtar ſtigmatum Peſtilentialium. Porrò puſtula una magna pure repleta, lato circulo coccineo Puſtulam ambiente, inſtar cujuſdam Anthracis, ſuprà Cordis regionem à me tunc annotata eſt; & ſub quâ puſtulâ plurimum ſanguinis extravaſati, aperto poſteà corpore, eſt repertum. Denique circiter mediam noctem animam ſanctiſſimam, proh dolor! efflavit.

OBSERVATIO VIII.

De Affectione Hyſtericâ.

AN affectiones muliebres Hyſtericæ dictæ, ab utero potiſſimum, an à ventriculo depravato, an ab aliis corporis partibus originem traducant; an illæ aut ab utero, aut à liene, aut à pulmonibus, primariò vel ſecundariò pendeant, ego haudquaquam diſceptabo. Controverſias ſanè Medicas levioribus ingeniis, aut quibus aliis per otium licet, facile eſt

ſuſcitare;

suscitare; lites dirimere, prudenterque judicare, res est gravissima ac laboriosa, doctorumque Professorum subtili acumine perquam digna, sed morbum propulsare salutaribus remediis, est omnium utilissima, summoperè laudanda.

Mercatoris opulentissimi, qui paulò antè Munimentorum omnium Societatis *Africanæ* fuerat Præfectus, uxor eximia, annorum circiter triginta quinque, valetudine adversâ diu laborabat. Sed inter plures muliebres querimonias res præcipuæ notæ fuit, quòd ab horâ decimâ vespertinâ, quâ ibat cubitum, usque ad secundam matutinam, erecta in lecto assidere pallio suo cooperta cogeretur, neque interim caput pulvinari incumbere possit, metu strangulationis deterrita, à flatibus sursùm elevatis. Cùm Narcotica somnum nequaquam inducerent, quin eum potiùs arcerent, & perturbarent; cùmque Chalybeata, aliaque varia à Medicis præclaris anteà præscripta, constitutioni tenerrimæ plurimùm obesse putarentur, equidem consului ut Bolum sumeret cubitum itura, superbibendo cochlearia quatuor hujusmodi Julapii.

℞. Conser. flor. borrag. ℈ij. castor. opt. ℈ß. syrup. caryophyl. q. s. M. F. Bolus.

℞. Aq. lact. alexit. ℥iv. puleg. rutæ ā. ℥ij. bryon. comp. pæon. comp. ā. ℥j. syrup. de artemis. ℥iß. M. F. Julap.

Ex his tantum levamen protinùs sensit, tantam spiritibus pacem & requiem, ut in lecto decumbere non ampliùs dubitaret; & quanquam somno non ita repentè se componeret, tamen noctem facilem, flatibusque immunem, neque somno mediocri destitutam, in posterum traducebat.

Sed quia Pilulæ illi magis gratę fuerunt, hujusmodi præscripsi, quarum unam aut alteram, quandocunque se malè haberet, si horâ decubitûs sumeret, nunquam placidâ & tranquillâ nocte Domina hæc posteà carebat; neque à plus decem annis has pilulas in promptu semper habenti, necessarium fuit ampliùs confugere ad meum, aut cujusquam alterius Medici auxilium.

℞. Castor. opt. subt. pulv. ʒj. myrrh. el. galban. puriss. ā. ʒß. croc. opt. ℈j. extract. gentian. in tantillo aq. gentian. comp. dilut. q. s. M. F. pilul. mediocres.

Non hìc silentio præterire possum, Narcotica fœminis Hystericis, ad soporem inducendum, non sine noxâ & incommodo sæpè exhiberi. Siquidem Hysterica propriè dicta, ut castoreum, myrrha, galbanum, assa fœtida, & crocus, quamplurimis mulieribus somnum tutò & efficaciter conciliant; quando Opiata aut Narcotica, quantumlibet nocturnę requiei capessendæ sint dicata, præter alia mala & incommoda, eas mulieres insomnes agere noctes sępenumerò cogant. Inter omnia verò tempora, quibus Narcotica tenero sexui inauspicatissimè solent exhiberi, nullum mihi videtur magis infelix & infaustum, quàm illud *Puerperii* tempus. Et quanquam neque Obstetrices vulgares, neque Medici ipsi, in torminibus & vigiliis Puerperarum, Narcoticis audacter uti sæpè minimè erubescant, tamen persuasissimus

fimus fum, fanam priùs & firmam fœminarum multarum valetudinem, Narcoticis tunc temporis ufurpatis præter modum fæpiffimè lædi, depravari & præ aliis omnibus caufis propterea, in morbidum ac valetudinarium ftatum perverti. Hinc igitur illis obftructiones pertinaces, menfium fuppreffio, decolores & pallidiffimi vultus, inappetentia, tormina ventris diuturna, melancholiæ, & nonnunquam maniæ fuperveniunt. Hinc deinque labes morbida temperamento adeò clavo trabali infigitur, ut neque Chalybeatis, neque aliis quibuslibet poffit in folidum tolli, ante proximum parturiendi tempus, quo fanè vera, & maximè opportuna crifis eafdem fanitati priftinæ reftituendi rursùm redit, & occafio idonea errores priores corrigendi, fi qua unquam, miniftratur.

OBSERVATIO IX.

De Ventriculi dolore fummo, cum Vomitu periodico conjunčto. Item de dolore Colico, ejufque tàm Præcautione, quàm Curatione.

Illuftris Domina ventriculi dolore graviffimo, & vomitione importunâ, alternis ferè feptimanis, redeunte, per plures annos laborabat. Medicos noftros celeberrimos diu, fruftraque confuluerat, qui venæ-fectione, emeticis, narcoticis, chalybeatis, aliifque minimè contemnendis remediis ventriculo affecto fubvenire nitebantur. Poft multam operam, ut accidit, inutiliter locatam, ego Vinum fequens Medicatum præfcripfi, quo primùm fæpiùs, poftea rariùs, iterato, ab omnibus fymptomatis ventriculus ejus tandem liberatus eft, & abfque aliis medicamentis Domina præfata convalefcebat.

♃. Summitat. abfinth. Rom. centaur. min. ā. M. ß. flor. chamæm. p. ij. rad. gentian. incis. ℥ij. Infund. frigidè per xij. horas in vin. alb. ℔iij. Colatur. rurfum infund. frigidè rhei el. incis. ʒx. rad. calam. aromat. pæon. mar. ficc. ā. ℥iij. enul. campan. ℥ifs. femin. coriand. ℥j. M. Coletur tantummodò inter utendum.

Præclariffimus Bateus nofter in adverfariis fuis privatis (quorum fyllogen magnam mihi contigit comparare, nempè de fingulis corporis morbis, à capite ad calcem, obfervationes omnes complectentem tàm fuas, quàm alienas, quas in communi hominum confortio annotare folebat) præfcriptum tradit, quod in Pharmacopœiâ Bateanâ, à Shiptono, Pharmacopolâ non ità pridem peritiffimo, typis mandatâ, defcribitur fub titulo Tincturę Rhabarbari; & cujus notitiam Baro illuftriffimus G. ventriculi dolore, & vifcerum torfionibus, ante ejus ufum, diu excruciatus, à Phamacopolâ fuo, quadragintâ librarum monetæ Anglicæ pretio acquirebat, cùm nullo ære à Medico fuo ordinario id impetrare poffit. Nempè ejufdem ejufdem ufu

Baro

Baro ille nobilissimus citò convalescebat, cui irrita priùs fuerant alia medicamenta. Hæc verò fuit formula:

℞. Rhabarb. elect. incis. ℥ij. uvar. passar. enucleat. N. 60. glycyrrh. ras. ℥ij. sacch. cand. ℔ß. aq. vitæ vel anis. ℔ij. Macerentur &c. F. Colat. Da cochlear. ij. vel iij. matutino tempore, quoties fuit necessarium.

Colicus dolor sic falsò nuncupatur, cùm paroxysmus quilibet gravior sit semper Ventriculi affectus, non Coli intestini. Magnitudo Coli ampla fæcibus accumulandis est maximè idonea, ejusque plicæ ingentes eisdem retinendis sunt accommodæ. Sed substantia coli crassa & obtusa, quanquam flatus ex eo sursùm lati caput, ventriculum, aliasque principes corporis partes nonnunquam lacessant, in alvo putà constipatâ, tamen tantis cruciatibus, spasmisque progignendis, quanti Colicâ laborantes sæpissimè torquent, non videtur esse posse causa effectrix aut adæquata. Cæterum Ventriculo cruditatibus depravato, ac læsis ejus functionibus (cùm Culina sit totius corporis, in quâ scilicet cibi omnes coquuntur, comminuuntur, & in cremorem quendam, aut Chylum, conficiuntur ad futuram alimenti distributionem, corporisque nutritionem) morbi ferè omnes, & maximè colicus dolor, juxtà discrepantiam temperamentorum, & partium peculiarium imbecillitatem, sive nativam, sive adventitiam, diversimodè contingunt. Os, sive introitus ventriculi, insigni nervorum plexu cingitur ac munitur, spiritibus plurimis eò excubias primas facientibus, nè res noxiæ aut hostiles, pro amicis atque alimentosis, sine sensatione aliquâ, perturbatione, dolore, aut singultu ingruente, tanquam classico quodam, in castra ventriculi ampla admittantur. Tunica etiam ventriculi interior tota est nervea, ac sensationi inserviens, adeò ut, cùm sæva aliqua tempestas in ventriculo oriatur, flatibus furibundis procellam suscitantibus, illicò fremant propinqui spiritus, facilè in spasmos ruant, & tensiones, inflationes intumescentiasque maximè dolorificas cieant. Proindè ventriculus tùm ex fabricâ suâ, tùm usu, sedes propria, ac primaria, torsionum illarum molestissimarum, & sæpè perniciosarum, quæ in Colicâ excruciant, videtur stabiliendus. Certè Galenus, vetereſque Medici sapientiores, ventriculum tanquam basin ac fulcimen penè omnis sanitatis considerabant, cùm Absinthiata in aquâ, si quando conjungeretur febricula, in vino si febris abesset, toties propinarent, ac si sola, instar omnium, salutem corpori imbecillo restituere ferè valerent.

Obiter Julapia hodierna, destillatione exorta, veteribus Medicis planè incognita fuerunt. *Aqua*, *Vinum*; *Ptisana*, sive hordei mundati decoctum; *Melicraton*, sive hydromel extemporaneum; Οἰνόμελι, sive *vinum mulsum*, aut mellitum; *Passum*, sive vinum passulatum, ex uvis siccis expressum; *Sapa*, sive vinum coctum; *Posca*, *Oxycratum*, sive acetum aquâ mistum, aquâ mistum, fuerunt omnia ferè Julapia, quibus majores nostri utebantur, in medicinâ administrandâ. An verò Julapia illa veterum, propter simplicitatem, sumptûs parcimoniam, atque εὐπορισίαν, an ea hodierno in

 usus,

usu, eò quòd magis gratificentur & gustui delicatulorum, & locupletum voluntati, præponi mereantur, sagaces, periti, probique Medici litem dirimant.

Quòd verò ad præcavendam Colicam attinet, masticatio frequens Rhabarbari ventriculum sic affectum præ aliis corroborat, cruditatibus onustum sublevat; flatusque illius discutit, antequam in procellam sæviorem denuò exsuscitentur. Dioscorides consulit, ut Στομαχικοῖς ὡς ἐςὶ διαμασσώμενον καὶ καταπινόμενον, μηδενὸς ὑγροῦ ἐπιῤῥοφουμένου, *ut ventriculo affectis rhabarbarum ita ut est*, in substantiâ scilicet, *masticetur, ac citrà sorbitionem ejus liquidis immisti lentè deglutietur*. Expertusque ipse eloquor, qui diros paroxysmos Colicos, saltem unum & alterum, Iliacæ passionis ferè æmulos, quondam sustinui, eâque masticatione diu liber à levissimis protinùs evasi.

Paroxysmis gravioribus subitò occurrendum est, neque segniùs agendum, nè enormes vomitiones motum fibrarum intestinalium peristalticum tandem pervertant, Iliacamque illam miserandam passionem inopinanter accersant. Sanè chronicis, levioribusque ventriculi inflationibus sæpè recidivis sedandis Tincturæ illæ suprascriptæ Rhabarbarinæ, aut Rheum manducatum, Elixir Salutis dictum, ut & Mithridatium, Theriaca Andromachi, plurimaque ejusmodi alia sæpissimè sufficiunt. Quòd si Colicus dolor vehementiùs excruciet, immanesque oboriantur vomitiones, fecibus obduratis, viâque dejectionum prorsus occlusâ; post venæ sectionem, enemaque valdè salinum, ubi indicantur, cathartica laudano conjuncta paroxysmum tollere plerumque solent. Neque etiam exigui usus nonnunquam sunt, cùm sal mirabile, tùm catharticum amarum, in aquis mineralibus soluta, atque iterata quousque vias inferiores aperire possint. Tutissima enim sunt hæc blanda cathartica, cùm fortiora illa magis invalentia, bili ferocienti stimulos addentia, vires ægrotantium, & maximè Melancholicorum nimis labefactent, Icterumque post se crebrò relinquant. Item, post universalia, corticis Peruviani pulverati minuta quædam quantitas cum laudano liquido exhibita, & in intervallis vomitionum toties iterata, si à Medico præsente prudenter imperetur, curationem paroxysmi atrocis brevissimam quandoque complet.

OBSERVATIO X.

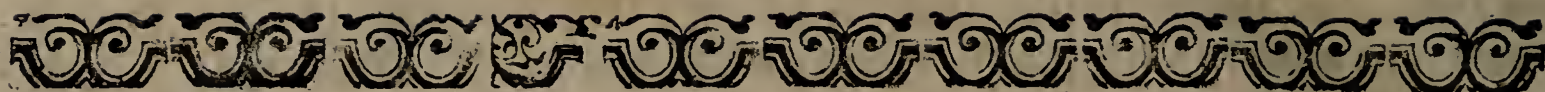
De Hæmorrhoidum fluxu immodico.

EXimia Domina, ac vidua, gracilis, & biliosi temperamenti, Episcopo admodùm Reverendo mihi vicino convivens, nocturno tempore tantam sanguinis jacturam per Hæmorrhoides derepentè fecit, ut plusquam quatuor ejus libras adstantes æstimarent, ante meum adventum post mediam noctem, paucis horis deperditas. Et credibile quidem fuit permagnam vim sanguinis per sedem

dem, nimirùm abfque torminibus, tunc effluxiffe, quoniam Domina præfata id temporis mihi narraret, fectâ tantummodò in brachio olim venâ, tantum furorem atque impetum fanguinem fuum tunc exagitâffe, ut in maximum vitæ difcrimen conjiceretur, animamque penè efflaret, priufquam fanguis rapidè erumpens medicamentis variis fifti poffit. Et fi vena in brachio, loco patulo & medicamentis topicis expofito, illam in extremum vitæ difcrimen ita inducere valuiffet, quantò majus periculum in hoc cafu immineret ex venâ ruptâ aut exesâ, in loco quo vas ipfum prorsùs lateret, & quo nulla topica medicamenta partem internam affectam pertingere poffint! Poftquam verò Domina languefcens Sacrofanctum ac poftremum Viaticum ab Epifcopo illo Reverendiffimo fumferat, tanquam rebus terreftribus quamprimùm valedictura, & in cœleftes regiones illicò migratura, (interim comparatis quæ in ufum præfentem mihi videbantur comparanda juffi ut portionem fpiritus vini rectificati in vafe idoneo calefacerent famuli, utque pannos laneos, unum poft alterum, fpiritu illo probè calefacto imbutos, ano ægrotantis fubmoverent. Quo fotu paulifper ufurpato, fanguis ita vehementer profluens penitus fiftebatur, fine quocunque alio remediorum apparatu, atque extrà omnem metum ægra protinùs conftituta eft. Spiritum verò rectificatum, tametfi fummè penetrabilem, idcircò calefaciebam, ut fumus exurgens in venas internas ad fupprimendum fluorem vi fuâ fanativâ & corroborante ocyùs introiret. An verò fpiritus Terebinthinæ in confimili cafu pares vires cum vinofo habeat, de quo tanta meritò celebrat infigniffimus & peritiffimus Chirurgus noftras Dominus *Young*, in Devoniâ artem Chirurgicam fummâ cum laude, & cum multorum commodo exercens, neque difceptabo, neque, fi experientiæ fit confentaneum, quicquam repugnabo. Fotui ex aceto in Hæmorrhagiis externis multum tribuitur, pariter ac Oxycrato, Veterum *Pofcæ*, five aceto aquæ immifto & introfumpto. Eadem Domina ex tanto ac tàm fubitaneo fanguinis profluvio, Febre intermittenti Tertianâ deinceps correpta eft, quæ cortici Peruviano facillimè ceffit.

Porrò autem obfervavi, fotum eundem ex fpiritu vini rectificato, nonnunquam iteratum, pariter atque fotum ex aceto vinario, fluxum menfium pertinacem fiftere poffe, cùm nulla medicamenta interna fcopum deftinatum attigerint, & cùm adftringentia ac narcotica non ita tutò fuerint adhibenda.

Antequam hanc decadem Confiliorum dimitto, æquum videtur admonere, quòd præfcriptorum in eis unum & alterum, quoad minuta quædam minoris momenti, fortè non fuerint ad amuffim cum illis quæ multò priùs præfcripferam; ideòque memoriâ, quantum penes eam fuit, in minufculis quibufdam fuppleri. Sed fumma rerum præfcriptarum, undè Curationes recenfitæ potiffimùm pendebant, ubique, & omni ex parte, fideliter tradita eft.

DE
LUE VENEREA.

HIC morbus tàm gravis & acerbus est; tàm latè serpit, & perniciem suam undique spargit; tantis cruciatibus miseros plerumque opprimit; & pristina sanitas tàm difficulter restituitur, ut ab annectiendo quædam eò spectantia non potuerim prorsùs abstinere. Primordia hujus mali quæ pudendis solis labem inurunt, contemptui & ludicro habeant, si ita placet, ganeones & Belli nostri; & petulantibus facetiis, tanquam nugas & crepundia, ea excipiant; sed quandocunque aut prima illa inquinamenta aut succedentia, in sanguinem denuò transferentur, atque per totamcorpus virus distribuetur, pœnas insipientiæ debitas illi abundè persolvent.

De origine hujus morbi ambigitur, an ab omni ævo, post homines natos, extiterit; an superiori ferè sæculo in *Europam* ex *Indiâ* Occidentali fuerit advecta. Multa sunt testimonia, aut saltem suspiciones non contemnendæ de antiquitate hujus Luis, quanquam tot ferè Regna non ità pridem contrà ejus Natales probrosos decertârunt, alterum in alterum illud opprobrium rejiciens, quot urbes olim *Homerum* sibi gloriosè vendicârunt. Certè nomen ejus legitimum usque ad nostra hæc sæcula in tenebris latuit. Nec forma & figura hujus Monstri à prioribus Medicis satis clarè & distinctè sunt descripta, neque ante novam suam denominationem nisi confusè admodùm cognita. Hoc autem proculdubiò scimus, plurima olim apud nos Nosocomia Leprosis recipiendis fuisse extructa; & multùm fallor, si unica & singularis domus apud nos etiamnùm maneat, Leprosis vulgò recipiendis peculiariter dicata. Porrò Venerei contagii eadem semper causa tyrannidem exercuit, nempè vaga & promiscua scortatio; nullisque sæculis defuerunt meretrices infames, quæ corpore prostituto vilem quæstum facerent: *positâ* verò *causâ ponitur* etiam *effectus*, quemadmodùm *&* *sublatâ* semper *tollitur*. Quibuscunque enim in regionibus, quibuscunque demùm locis, prostibulæ istæ, ac corruptelæ juventutis vulgares prorsùs exulant, legumque asperitas scortationem omnem coercet, deest etiam unà cum impuris scortis Lues hæc Venerea. Ubicunque verò lupanaria palam permittuntur, remisso magistratu aut dissimulante; vel ubicunque meretriculæ latebras aliquas fœdas securè nanciscuntur; eadem Lues cum horridâ malorum turbâ, cumque omni suo miseriarum famulitio; longè latequè dominatur. Atque, ut mihi quidem videtur, in utero impuro meretricum vulgarium, quæ plurimis viris, quantumlibet sanis, se se prostant & commiscent,

cent, certò & naturaliter progignitur Lues, perindè atque in nido ex ovis nascuntur volucres. Et quoniam *corruptio optimi* est *omnium* semper pessima, cur non ex seminis prolifici, & in tantos naturæ usus destinati, corruptione pravâ & incongruâ venenata illa Lues possit φυσικῶς propagari? Et nullus dubito, paucissimos uspiam esse scortatores, qui, quantumvis pœnas meritas aliquamdiu effugerint, non seriùs aut citiùs in laqueos illos inciderint, qui non turpi & funesto illo veneno fuerint tandem aliquando contaminati.

Sanè Lues hæc perniciosa est Supremi Judicis tremendum quoddam flagellum, instar ensis illius stricti capiti Damoclis inter epulandum impendentis, omnibus scortatoribus semper interminans, quod sapientes impuris amplexibus facilè deterrebit, quodque insipientes severissimis flagris aliquando cædet. Quis enim mulierosus certus esse potest, meretriculam qualemcunque sibi uni, ut videtur, stipendia facientem, non aliis pluribus fuisse priùs aut denuò fore pervulgatam, atque ideò obnoxiam venereo inquinamento, utcunque ista mendaciis suis, perjuriisque usitatis, pudorem aliquem comminiscatur?

Neapolitanus hic morbus vulgò nuncupatus est, & ab obsidione *Neapolitanâ* primùm ejus contagionem traduxisse ut plurimùm creditur, anno scilicet post *Christum* millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio; cùm *Neapolim* castris suis circumdaret *Carolus* octavus, Gallorum Rex. Sed cùm rumorum popularium tanta sit incertitudo, ut sapientes vix quicquam pro certo pronuncient, quod non manifestis & sibi notis testimoniis confirmatur; cùm aliorum morborum primus exortus in tenebris æquè permaneat; cùm ita constitutum sit rebus humanis, ut in singulis sæculis quædam continuò pereant, oblivionique tradantur, & alia quædam rursùm emergant & suscitentur; cùm virus Venereum in omnes ferè regiones totius orbis, quantum nobis innotescit, ab oriente ad occidentem, à septentrione, ad meridiem, jamdiu spargatur, & usquequaque diffundatur; cùm denique Medici aliquot gravissimi Luem istam infamem ante obsidionem illam Neapolitanam contagio suo virulento *Europam* jam invasisse constanter affirment, sanè difficile est aliquid certi & indubitati in re ita obscura stabilire & decernere; quanquam antiquam Luis prosapiam admodùm apertè indicare videatur antiqua, ac permanens causæ existentia, nempè scortatio illicita, vaga, & promiscua, primordiis fortè rerum humanarum, aut saltem effræni hominum libidini, ac corruptelæ meretriciæ coæva.

Sed ut hanc rem paulò altiùs perscrutemur, *Hippocrates*, cujus autoritas apud omnes doctos plurimùm valet, libro tertio de Morbis Epidemicis plurima horrenda symptomata enumerat, quæ ad formam Venereorum quam proximè accedunt: ut, *pustulas magnas*, *& pustulas corpore universo erumpentes*, *maximèque caput impetentes*, *ulcera fœdissima circà pubem & pudenda*, *inflammationes Erysipelatodes malignas & depascentes*, *diarrhœas & cibi fastidia*, *tabes multas*, aut atrophias, *nunc sine febre*, *nunc cum febre contingentes*;

tes; carnium, nervorum, & ossium mutilationes ex decidentiâ magnas, à carie præcedente, *prolapsus partium abscessibus corruptarum, & denudationes femoris integri, tibiæ, aut pedis totius, prolapsus brachii aut cubiti totius, & omnium miserrimas carnium jacturas, cùm pubem pudendaque malum affecerit: ichores ulcerum & abscessuum puri absimiles, & pure omni deterioris, capillorum defluvia fluxiones ad pudenda multas, dolores gravissimos cum vigiliis, ulcera oris serpentia, & tubercula tàm interna quàm externa circa inguina,* aut bubones, *tubercula faucium, ulcerationes pudendorum,* & similia, quæ quidem breviter tradit, & more suo conciso. An verò hæc omnia à Peste verâ, an à Pestiferâ hâc Lue oriantur, in utramque partem ut differant par est doctis liberum relinquere.

Quicquid verò de turpibus Luis natalibus sit statuendum, certè dolendum est maximè, Curationem tantæ Ægritudinis, omnes corporis partes, tàm internas quàm externas, à capite ad calcem, polluentis, è manibus Medicorum doctorum & peritorum ità profugisse, Chirurgis, necnon tonsoribus imperitis, ignarisque quibuslibet vulgò concedi. Quis enim tàm fatuus & insulsus, quis tàm illiteratus ardelio; qui non Medicaster in hoc morbo circumforaneus facilè evadat, sine instituto, sine sumptu, & sine arte; qui non curationem Luis, aut saltem GonorrhϾ infallibilem perfrictâ fronte polliceatur? Quales autem hi sunt Medici? Sartores utplurimùm & fabri, similesque artifices, popinatores inertes & decoctores, qui in officinis suis fidem priùs labefactaverant. Quam infelix igitur & misera est Infectorum conditio, qui duplices sustinent pœnas, damnanturque tùm atrocissimi morbi cruciatibus, tùm rudis agyrtæ ignorantiæ periculosæ! Quasi levissimi quilibet affectus peritiam Medicam jure efflagitarent; morbus verò maximè anceps, medullisque penitùs infixus, cuivis illiterato possit tutò demandari!

Ut autem summum discrimen Lue Infectorum manifestiùs appareat, considerandum est, hunc morbum frequenter esse Protei-formem, & post primam ejus subjugationem, sæpè novas posteà induere facies. Illud equidem facilè adducor ut credam, propterea quòd tot tabidos, & atrophiâ confectos, pulmonibus ferè intactis, nec nisi secundariò læsis, viderim perire. Et nisi ex acuto aliquo morbo illos contigerit extingui, marcore & atrophiâ vix intellectâ tandem contabescere semper observavi. His lac Asininum, pectoralia, narcotica, & similia, primam venenatam causam nihil respicientia, ad supremum usque diem frustrà exhibentur. Chirurgi salivatione absolutâ, & mercede laborum acceptâ, integram sanitatem audacter promittebant; atque denuò ægrotantes, longe diversis symptomatis quàm priùs affecti, neutiquam somniant de reliquiis fomitis venenati, aliquamdiu consopiti, & intus delitescentis, sed sub novâ formâ reviviscentis. Interim Medicus quantumlibet peritus, nihil causæ Venereæ facilè suspicabitur, atque ægrotus partim ex verecundiâ, partim præteritæ curationis securus, de pristinis rebus oblivioni jam traditis nullam mentionem facit. Heu quanto

to igitur discrimine versantur hujusmodi ægrotantes, cùm nec ipsi de causâ ægritudinis primariâ ne verbum mussitent, cùmque Medici contrà morbum incognitum, Andabatarum more, cœcutientes militent! Certè Autores nonnulli, magis emunctæ naris, veritatem horum suboleverunt, cùm ita prudenter illi consulerent, quoties aut dolor Ischiadicus, aut Rheumaticus, aut alius valdè pertinax, remediis propriis & usitatis nequaquam cederet, ut ad Diætam sudorificam, è Ligno sancto, Sarsaparillâ, & consimilibus, tanquam ad sacram Anchoram confugeremus.

Ex his Luis reliquiis spretis, & aliquamdiu abditis, non solummodò pendet valetudinaria, & misella parentum, æquè ac aliorum scortatorum conditio; sed & hinc morbi aliquot puerorum tralatitii, & ferme immedicabiles, & quos nominare minimè convenit, nè nati insontes, viri tandem facti, contumeliam, mœstitiam, atque animi perturbationem aliquam exindè immeritò patiantur. Quamlibet enim majus est reverà dedecus à vitiorum suorum, quàm natalium, turpitudine & infamiâ, tamen novi viros eximios & fortes, clarâ & illustri stirpe, sed illegitimè prognatos, qui præter modum dolore opprimebantur, quoties de natalibus suis spuriis mentionem aliquam factam ex susurris clancularis in comuni hominum consortio illi suspicarentur. Atque in eâ re major est Turcarum justitia & sapientia, apud quos nemo parentum culpam in filios iniquè transfert, & nulla est ignominia natis ex partu illegitimo prodiisse.

Porrò statuendum est Luem Veneream esse morbum venenatum, & maximè deleterium. Et quanquam non ità repentè interficiat, ut ictus & morsus animalium venenatorum, tamen temporis aliquo spatio, modò longiore, modò breviore, vitam infectis certissimè adimit, nisi remediis propriis & salutaribus sanitati pristinæ tempestivè restituantur. Paucis igitur agamus de veneni hujus, cæterorumque naturâ, & breviusculâ comparatione. Inter alias notas sunt signa venenorum, insignis faciei totiusque corporis pallor, & extremorum perfrigeratio, quæ in Venereis sunt maximè conspicua. In venenis assumptis, natura materiam venenatam omni vi expellere nititur in superficiem corporis & partes externas, undè maculæ variæ, papulæ, & exanthemata oriuntur: Similiter in Lue Venereâ prodeunt maculæ, interdùm parvæ, lentiginum instar, interdùm latiores; eæque modò rubræ modò flavescentes; & primùm circà frontem ac tempora, deindè caput reliquum, tandemque per totum corpus diffusæ; nec solummodò maculæ, sed & pustulæ & tubercula in cute erumpunt. Venenis per os assumptis, calidis dico & erodentibus, magnum exoritur incendium in faucibus, & ventriculo, atque intestina doloribus aut torminibus exquisitis cruciantur: Lue infecti faucium inflamatione, & paulatim exulceratione, semper corripiuntur; ventriculus illorum sensim prosternitur, & quanquam artus dolorum sævitiam & atrocitatem utplurimùm ferunt, tamen plus semel novi, aut intestina, aut hypochondria eisdem diris cruciatibus affecta, iisque tempore vespertino recrudescentibus, quos artus utplurimùm & magis re-

gulariter ſuſtinent. Denique Venena propria ſua & peculiaria medicamenta, ſive Antidota, ut ritè expellantur, requirunt: Lues, niſi propriis & quaſi ſpecificis Antidotis pernicies ejus virulenta depellatur, vulgaria omnia pharmaca, & methodos omnes, quantumlibet doctas, ſolet aſpernari.

Sed natura hujus Veneni eſt alia atque alia, tùm ſecundùm regiones magis ad Septentrionem aut Meridiem poſitas, tùm ſecundùm Temperamentorum varietates. Etenim in Hiſpaniâ & Luſitaniâ, de hoc morbo (ſæpè tam mitis iſte eſt illic) vulgò colloquuntur, quemadmodum noſtri ſolent de Liene & Scorbuto. Siquidem illorum Medici ad febricitantes matrónas nobiliſſimas ac virtute prædiras accerſiti, ſolenniter quærunt, an Lue Vereneâ laborent, ſicut noſtri de Catameniis, quanquam & verecundè interrogant, & in illis regionibus, ubi Veneni aliqua portio indeſinenter perſpirat, Infecti multi ſeſe totam vitam hoc morbo comite ſatis placidè traducere nonnunquam poſſe, ſæpè confitentur. Apud nos verò longè aliter ſe res habet, & hæc Lues ferocem & immanem tyrannidem exercet. Nullus hic ſymptomatum & cruciatuum finis, niſi aſpera aliqua, aut diuturna mitior, medicatio interponatur, donec aut dolores contorquendo, aut ulcera depaſcendo, aut ichor venenatus oſſa corrumpendo, miſeriis finem imponant, & lacerum putridumque cadaver tandem abjiciatur, pabulum ſanè ingratum, & vix vermibus acceptum.

Quinetiam juxtà Temperamentorum diverſitatem Venenum hoc diſſimiles vires apud nos obtinet. Temperies Melancholica, & Bilioſa ejus exterminationem ægriùs ſuſtinent, quàm Sanguinea, & Phlegmatica. Multò faciliùs reſtituuntur juvenes quàm ætate provecti. Idemque eſt dicendum, de Scabie, Herpete, & nonnullis aliis morbis varia temperamenta affligentibus. Et ſicut Temperamentorum differentia efficit, ut Cathartica longè diſpares effectus obtineant; hoc corpore mitiſſimis medicamentis facilè purgato, illo fortiſſimis ægrè cedenti; utque idem dejectorium medicamentum eodem pondere diverſis hominibus exhibitum, in uno celerem ac violentam, in alio tardam ac mitem, & in alio nullam omninò operationem concitaverit: ità & de Venenis dicendum eſt quòd illa citiùs aut ſeriùs interimere ſoleant, non modò ex propriâ & innatâ vi pernicioſâ, ſed ſecundùm fortiorem aut debiliorem repugnantiam naturæ ejus, qui venenum accepit. Nam opinio iſta vulgaris ficta eſt & falſa, quæ *Indos*, ab iiſque *Italos*, ita artem veneficam ſtatuit calluiſſe, ut in ſtatum diem, aut tempus prædeterminatum; ſive fuerit ſeptimana, ſive menſis, ſive annus, Venenatos omnes certò conficere poſſint. Natura enim unius quàm alterius, quemadmodum dictum eſt de catharticis, veneno magis ſe opponit, & lethale virus reprimit, aut fruſtratur.

Sunt qui Luem arbitrantur, fractis, & attritis ſenio viribus tyrannidem ſuam fermè omnem jam depoſuiſſe, & ad interitum ſuum cum ſenectâ demùm vergere. Eademque apud plures doctos ſententia jam diu obtinuit, quandoquidem blanditiis verborum tàm literati quàm aulici ſpe vana ductis

nonnun-

nonnunquam se accommodant, & gratiam lenociniis solent sibi conciliare. Qui verò sic sentiunt, nosocomia hodierna paulisper adeant, aut Chirurgos probos ac exercitatos consulant; videant ulcera multiplicia, cancrosa, & depascentia, tophos & gumata, ossium caries, & carnium putrilagines; videant tabes, lipothymias, cachexias, denique totam Pandoræ pyxidem ibidem apertam; exaudiant etiam horrendas miserorum execrationes, gemitus acerbos, & ululatus permolestos; tandemque dicant, an Venus egregiâ illâ mansuetudine mancipia sua hodierna excipiat; dijudicentque pariter, utrùm Mars an Venus plures ex numero viventium tollat, uter denique illorum amasiorum exitium pejus & frequentius cultoribus suis inferat.

Quod ad Therapeiam attinet Luis, alii sine Hydrargyro, & nescio quibus ineptis Arcanis eandem audacter pollicentur; alii denique emeticis, & catharticis Mercurialibus, & Diætâ Sudorificâ intercalatâ, similibusque, venenum illud penitùs subigere annituntur.

Medici fermè omnes, totumque Chirurgorum sodalitium, uno consensu, Salivatione tanquam brevissimâ, & maximè efficaci methodo, Luis curationem aggrediuntur. Nec denegandum est cuiquam in Arte Medicâ mediocriter versato. Salivationem esse omnium Methodorum, quas hactenùs excogitavit peritia Medica, maximè expeditam, atque efficacem, ad virus illud Venereum valdè obtundendum, & malignitatem ejus perniciosam abundè frangendam, si minùs ea valeat non raró ad venenum istud penitùs delendum. Certè in his regionibus Borealibus, frigoris prædominio obnoxiis, ubi labes Venerea tantâ imanitate sævit, Salivatio præ aliis adhuc notis inducias maximè veloces, perniciei dilationem, & symptomatum omnium vehementium cessationem obtinet celerrimam; nec non in quibusdam infectis, & potissimùm in junioribus, curationem perfectam aliquando complet. Sed si consideretur horrenda illa, terribilis & nonnunquam intolerabilis medicatio, tantis cruciatibus & periculis extremis stipata, saltem exoptanda est, & omnium votis exposcenda, alia jucundior methodus, tutior illâ minusque molesta.

Potentissimum, & efficacissimum Salivandi genus est id, quod per inunctionem Mercurialem excitatur; & quod solum, tanquam *dignum nodo cuneum* Sydenhamius noster præclarissimus laudat. Sed refert scire, attenteque contemplari, in quot vitæ discrimina Salivatio ista conjicit infectos; quot ex eâ solent vulgò interire, quàm horrendas capitis, fauciumque efficit intumescentias, suffocationem repentinam frequenter minitantes, & vix fræno manûs peritissimæ rectè gubernandas. Nôrunt quidem aliptę quàm periculosas diarrhœas, dysenterias, lipothymias, in temperamentis maximè Mercurio repugnantibus, ista crebrò producit; sed aliam vix exercebunt artem, vix quærent aliptæ, nisi quam in tyrocinio à Magistris suis didicerunt. Tanta verò est in hoc Salivationis genere humorum fusio, tanta succorum omnium corporis sæpè exantlatio, ut nil mirum sit spiritus

vitales unâ dissipentur; & maximè si in hâc terrâ, aliter felicissimâ, ubi Melancholia tantum obtinet imperium, complures ex tàm rapidâ fluidorum profusione succumbant ac pereant. Quàm fugax scilicet voluptas acerbissimas sustinet sæpenumerò pœnas! Quantâ curâ & industriâ Sirenum illarum veneficarum blanditiæ sunt ab omnibus fugiendæ, quicunque aut sanum corporis temperamentum conservare volunt, aut vitam longævam jucundâ lenique senectute finiendam cupiunt!

Porrò si facultates Hydrargyri tantâ copiâ in corpus intromissi, ac sanguinis motu circulari omnes corporis partes pervadentis, velut in Salivatione vulgari contingit; si illius vires naturæ humanæ tàm noxias, ac inimicas; si virus ejusdem nervis & cerebro peculiariter adversum, attestante id paralysi, & tremoribus frequentibus; si onus & tormina, quæ ventriculo & intestinis vulgò infert; si pallidissimum plumbeumque colorem, quem vultui impertit; si denique quòd à veteribus omnibus Medicis Hydrargyrum in catalogo Venenorum annumeretur, diligenter perpendamus: sanè Medico probo incumbit, quando duobus Venenis tàm Morbi quam Remedii unà convenientibus sit necessariò occurrendum, de Antidoto aliquâ propriâ, salutari, & excellenti, sollicitum esse. Et si tela ad hunc morbum ritè expugnandum magis apta & idonea unquam reperiantur, è Medicorum pharetrâ magis magisque denuò instructâ potiùs quàm ex aliorum quorumcunque sive armamentario, sive officinâ, ni plurimùm fallor, certò extrahentur.

Et quicquid delirum vulgus, aliique nonnunquam saniore judicio præditi, contrà sentiant, sanè nescio, an quisquam omnium morborum qui miseros mortales solent excruciare, judicium tenerrimum Medici periti & exercitati, potiùs quàm agyrtæ aut indocti alicujus requirat ac mereatur, quàm Lues ista immanis & venenata.

Quanquam verò Salivatio omnibus aliis Methodis ubique palmam præripuit, tamen notatu dignum est, quod *Julius Palmarius*, Medicus Parisiensis clarissimus, & eruditissimus copiosiùs disseruit, qui Magni illius *Fernelii* fuit discipulus & qui librum de Morbis Contagiosis tùm doctè tùm eleganter scripsit. Ille Salivatione, quantumlibet tunc populari, quantumlibet nunc vulgò usitatâ, *vix centesimum quemque* Lue correptum, perfectè sanari tradit, sed recidivo illos morbo, ex scintillis aliquamdiu consopitis recrudescente, nonnunquam citiùs, nonnunquam post plures annos affici, & languescere. Atque *alii*, inquit, *decies*, *alii duodecies* suo tempore *Salivationem frustrà sunt experti*, tantâ interim cum doloris acerbitate, malorumque miserrimorum acervo, ut forti viro multò satius sit semel mori, quàm vitam morte pejorem sic proferre.

Ego itaque hæc animo diu multùmque evolvens, nunquam complecti potui, quamobrem *Fernelii*, *Palmarii*, aliorumque Medicorum doctissimorum methodi tutiores ac jucundiores tàm paucos sectatores consequutæ sint, & praxi hodiernâ ita proscribantur, nisi ob has potissimùm rationes:

1. Medici illi præclarissimi odio adversùs Hydrargyrum nimis acri flagrabant, propter noxas illas gravissimas, quas sæpiùs infert corpori. Et *Fernelius*, primus omnium Medicorum, curationem Luis sine quocunque Mercurialium usu interno, & fortè nimis temerè suscipiebat & palam pollicebatur; Amuletis suis selectis ac saluberrimis, Diętæ Sudorificę, victui tenui & frugi, & catharsi intercalatæ solummodò confisus. Et certè propter ausum ac tentamen tantum, tamque salubre generi humano, si fortè minùs felix fuisset successus, omni laude dignissimus est egregius ille Medicus, quanquam in pestifero hoc morbo usus illius medicamenti periculosi, quod à * Plinio vocatur *Venenum omnium rerum*, summè necessarius nobis hactenùs videtur. Nam *malùm ovum malo corvo* apprimè convenit. *Palmarius* autem Hydrargyrosi vulgari infensus fuit, tùm ob perniciem ejus, tùm propter extremos cruciatus, doloresque asperrimos, quos inuncti sustinere necessariò damnantur; tùm denique quia proposita sua curatio per Guaicam & Amuletum, aut per Alexipharmaca sua Hydrargyro conjuncta, tutior fuit, & longè salubrior inunctione vulgari, sputantium vires exhaurienti. Quocircà alias Luem extirpandi methodos, tutiores, ac magis salutares, nec non jucundiores, licet nonnunquam paulò cunctabundas, fusè proponebat.

2. Chirurgi uno ore Salivationi præ aliis curandi modis facere videntur, aut quia præmiis donantur majoribus, isto modo valetudini prospicientes, summâ cum assiduitate, infectumque sub imperio quodam despotico vitæ ac mortis clanculùm in conclavi, remotis aliis plerumque arbitris præterquam nutrice, tamdiu tenentes; aut quia durante tyrocinio nullam aliam æquè certam Lui medendi artem illi hactenùs didicerunt; aut quia aliam discere vix unquam volunt.

3. Quoniam Chirurgi technis suis hanc Medicinæ partem, quantum in illis fuit, tanquam sibi jure propriam utique arripuerunt & Medici, sive ob molestias tàm fœdæ curationis, sive aliis negotiis impediti, illam provinciam quasi derelictam nimis neglexerunt, ac vilipendêrunt.

4. Quia curationes temporaneæ & palliativæ in hoc morbo, ut in aliis nonnullis, magis placent, ægrisque gratificantur, quàm Eradicativę, quæ magis operosæ sunt, & exercitatione non parvâ egent. Quam ob rationem induciæ multorum gravissimorum Narcoticis derepentè comparatæ, & ægrotantibus sæpè magis placent, & Medicis nonnunquam præferuntur, quàm quæcunque alia, permanentibus interim aliquandiu doloribus, salutaris medicatio. His adde, Salivationem symptomata omnia Venerea ita utplurimùm tôllere, ut nulla recidivæ suspicio impræsentiarum restet, aut præmii procrastinandi ratio convalescentibus ampliùs appareat.

Quod ad impostores illos imperitos, turpissimos lucriones, ac nebulones vulgares attinet, qui sine Mercurio, sine quâcunque molestiâ, & nescio quibus *Arcanis* insulsis curationem brevissimam, nec non infallibilem,

* *Nat. Hist. lib. 33. c. 6.*

omnibus Lue infectis cum insigni impudentiâ pollicentur, argumento sunt Bacillino quàm Medico digniores, & fascibus Magistratuum aut collistrigio, prout veteratores perfidi, sunt potiùs castigandi, quàm disceptationibus, aut ullis rationum momentis accipiendi.

Denique tertium Lui Venereæ medendi genus, quod posthabitâ Salivatione solenni per inunctionem institutâ, & spretis deceptorum insciorum fallaciis, catharticorum aut emeticorum Mercurialium vi & efficaciæ, cum Diætâ è Lignis & Radicibus exsiccantibus, ac regimine debito, conjunctorum nititur, fusiorem orationis copiam planè requirit. Sed nè tot impostores & agyrtæ dolis & insidiis suis hinc ansam aliquam avidè arripiant, vela dicendorum contraham, & pauca haud prorsùs inutilia jam dictis adjiciam.

Et 1. notandum est, Ligna exsiccantia, gummi, corticem, & lignum Guaiaci, lignum Sassafras, atque radices Sarsaparillæ & Chinæ, tantum fere emolumenti naturæ humanæ conferre, & debilitatæ suppetias salutares præbere, quantum damni & nocumenti Hydrargyrum corpori infligit. Sunt hæc salubria quædam hujus morbi venenati, licèt imperfecta, pariter atque Mercurii Alexipharmaca, quandoquidem & citrà Mercurii auxilium opera & oleum nostrùm sine fructu perdi solent. Et quanquam illa ex se nunquam apud nos scopum attingunt, Hydrargyro prætermisso, venenumque Venereum nequeunt penitùs delere & extinguere, tamen robur nativum erigunt & fovent, palloremque huic morbo congenitum, in vividum ac sanum colorem certo certiùs immutant.

2. Notandum est Cathartica deleteria dicta huic morbo expugnando, qui vires corporis validissimas ipse infringit, & robur summum facilè comminuit, quandoque minùs convenire, quàm mitiora & blandiora medicamenta. Et quoties fortior & validior requiritur catharsis, illa longè tutiùs obtinenda est, in debilibus scilicet naturis, sennâ, rhabarbaro, agarico, jalappâ, epithymo, polypodio, mannâ, hermodactylis, aut eorum quibusdam, additis etiam ceu stimulis, sale mirabili, cathartico amaro, polychresto, prunellæ, aut crystallis tartari; his, inquam, sępè securiùs & commodiùs alvus movetur; neque plura eorum identidem repetita ita corpori imbellium nocent, quemadmodùm scammonium, colocynthis, & helleborus, quæ aut ventriculum conturbant, aut intestina corradunt, gravibusque torsionibus excruciant, aut visceribus omnibus, partibusque principibus malignâ suâ qualitate sunt infensa.

3. Quanquam Mercurialia, & Hydrargyrosis, in omnibus temperamentis Lue inquinatis indiscriminatim vulgò usurpentur, tamen notandum est, corpora crassa, obesa, phlegmatica, & frigida, ab illis maximè omnium lædi; & constat injurias insignes, quas Hydrargyrosis talibus facit, vix unquam posteà deleri, adeò ut non minùs discriminis à medicamento quàm ab ipso morbo illis contigerit. Atqui Sanguinea, Biliosa, & præfervido calore redundantia corpora, incommodo minore Hydrargyri usum paulò copiosiorem sustinent, quàm aut priùs nuncupata, aut Melancholi-

ca Temperamenta. Etenim calida & ſicca viſcerum intemperies, contrariis quibus pollet facultatibus Hydrargyrum, corrigitur, emendatur, & nonnunquam inſigniter juvatur, atque bilis ferocientis acrimonia plurimùm demulcetur.

4. Quotieſcunque Lue jampridem infecti qui Ptyaliſmum priùs ſubierunt, aut qui aliis modis ad tempus tantummodò ſunt reſtituti, morbo recidivo è latibulis erumpente, aut novam formam ſortito, turbas novas commovente; quoties, inquam, illi in atrophiam, neque à Pulmonibus tabidis, neque à Lumbricis pendentem, inciderint, quanquam Diarrhœâ admodùm violentâ exhauriantur, à Narcoticis quibuſcunque abhorrendum eſt Medico, & reſtringentibus interdicendum. Nam Malignitate venerii venerei intùs deliteſcentis ſic imminutâ, & per ſentinam corporis depoſitâ, propria Antivenerea optato eventu non diù fruſtrabuntur, & corpuſculum ſtrigoſum deleteriâ Lue penè confectum, præter expectationem rursùm pingueſcet.

5. Cùm virus Venereum ſit benè retuſum ac fractum, omniſque ſymptomatum ferocia refrænata; at fomes venenatus haud penitùs extinctus ſub cineribus deliteſcat, novos poſteà tumultus ſuſcitaturus: quemadmodùm & in aliis nonnunquàm caſibus ubi ſymptomata anomala, doloreſque vagi infirmos detinent, Medicamenta nervina, arthritica, amara, & antiſcorbutica *ſalubria*, aliquamdiu uſurpata, catharticis blandis identidem intercalatis, reliquias Veneni iſtius infracti tutò profligabunt, integramque tandem ſanitatem præ aliis reſtituere valebunt. Siquidem talia corruptelæ humorum deleteriæ contraria, ſanitati tuendæ, amiſſæque recuperandæ, vitæ producendæ, ſtaminibuſque vitalibus tenuioribus confirmandis apprimè conducunt.

6. Infantes à nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis, puſtulis, ulceribuſque ſcatent, quanquam & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillimè omnium reſtituuntur. Farina ſarſaparillæ ferè inſipida, ſaltem nullo guſtu ingrato, aut faſtidioſo prædita, panatellis aut pulticulis ſuis, ut par eſt, *commiſta*, addito etiam, ventriculi gratiâ, ſantali citrini polline, nullâ pariter nauſeâ donati, catharticiſque debitis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut lætè nonnunquam obſervavi, ſalutem perfectam reddidit. Quòd verò infantuli à contaminatâ nutrice infecti, tanquam à Peſte quâdam, ſint ante incœptam curationem quamprimùm amovendi, non opus eſt ut admoneamus.

Denique 7. infectis, cùm curatio modis mitioribus magiſque benignis ac ſalutaribus quàm Salivatione illâ acerbâ & excrucianti inſtituatur, non eſt iis perſiſtendum ad certum quendam ac determinatum dierum numerum, ſed nunc brevius, nunc diutius, pro ratione veneni, naturæque reluctantis, remediis immorandum, quouſque ſub regimine debito venenum penitùs ſubigatur, & ſymptomata omnia prorsùs evaneſcant.

Ante-

Antequam finiam, nequeo tacitè prætermittere errorem popularum insulsum, at valdè perniciosum, qui longè latèque inauspicatò increbruit. Nimirùm didicit, aut fortè audivit ignarum vulgus, si quispiam infectus cum sanâ muliere mutuis amplexibus se commiscuerit, à labe omni venereâ se confestim fore tutos & immunes. Quot innocuæ virgines inter alias ex hoc stupido errore perierunt! Sed cùm sanguinem pervaserit virus pestilens, & viscera afflatu illo impuro imbuantur, credat etiam plebecula insipiens pari ratione, se clavam *Herculi*, quod ajunt, & fulmen *Jovi*, extorquere posse, & se montes excelsos, virtute cujusdam incantamenti, posse radicitùs avellere & alioversùm transferre.

Ut verò finem faciam, nonnullis videri possum nimis acriter perstrinxisse morbum Venere clementi prognatum, Deâ scilicet illâ amabili, cui tàm Principes summi, quàm vulgus infimum, vota sua nimis frequenter faciunt, & cujus illecebræ pectora ferè omnium æstu quodam impotenti facilè percellunt. Acriùs, inquam, hujus morbi sævitiam perstrinxisse videar, quàm plurimi medicastri, qui eundem in postremis habere solent, ac pro nihilo, ut ajunt, ducunt; ut scilicet artis cujusdam exquisitæ, quam alicubi didicerunt, ostentationem gloriosè faciant, atqui ut reverà crumenas incautorum aliquando emungant, ut familiares suos opprimant, ad quæstum commodumque proprium iniquè referant. At verò longè præstat Medico probo, liberalibusque disciplinis instituto, verum dicere, quàm quæstu quovis duci, communique utilitati quàm suæ consulere. Modici rerum statûs, modò res sint benè partæ, nemini pœniteat. Nam pauca nonnunquam desiderium explent, permulta animum rarissimè satiant. Paucitas rerum commodè benèque vivendo necessariarum facilè suppletur, virisque bonis rariùs deest. Sed in superfluis accumulandis nullus vulgò finis gravissimarum sollicitudinum, nullum molestiarum maximarum tædium, rapinarum terminus; quasi dira illa execratio, aut fascinatio, avaros injustosque semper comitaretur, ut in opulentiâ inopes, in abundantiâ egeni vitam prorsùs inquietam traducere damnarentur. Præcipiti cursu breviuscula labitur vita. Nec magna pompa impedimentorum necessaria est, ut amœna sit profectio, neque requiritur tanta viatici copia, ut breve iter conficiatur. Præclarè illis actum puto, quibus in benè agendo deponitur vita. Nec sapientibus *lugendam esse* corporis *mortem*, *quam* animæ *immortalitas consequitur*. Etenim *tùm demùm nos verè victuros* constat, *cùm è vitâ hâc excesserimus*. Quid eò olim eximiè dixerit Philosophus, (pectore spe tumido, consolationis pleno, animoque futuris gaudiis admodùm aspirante) in senectam vergens, & *Senectutem* ornatissimè laudans? * *Si in hoc*, inquit, *erro, quòd animas hominum immortales esse credam, lubenter erro; nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo.*

* Cic. *de Senectute.*

FINIS.

